

УДК 598.2/9(571.53)

М.О. Тарасенко¹, М.Д. Матвєєв², М.В. Дребет³

**ОРНІТОЦЕНОЗ ЛУЧНО-ЧАГАРНИКОВИХ
ДІЛЯНОК ПРИРОДОЗАПОВІДНОГО ФОНДУ
ЗАХІДНОПОДІЛЬСЬКОГО ПРИДНІСТРОВ'Я В
МЕЖАХ НПП «ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ»**

^{1,3}Державний природознавчий музей НАН України, м. Львів
e-mail: lanius@meta.ua
deema2@mail.ru

²Кам'янець-Подільський національний університет імені
Івана Огієнка
e-mail: matveevmd@mail.ru

**Орнітоценоз лучно-чагарникових ділянок
природозаповідного фонду Західноподільського Придністров'я в
межах НПП «Подільські Товтри». – Тарасенко М.О., Матвєєв
М.Д., Дребет М.В. – В роботі здійснено аналіз видового складу,
чисельності, топічної та трофічної структур орнітоценозу лучно-
чагарникових ділянок природозаповідного фонду Західноподільського
Придністров'я в межах НПП «Подільські Товтри». Орнітоценоз лучно-
чагарникових ділянок представлений 55 видами птахів, які належать до
11 рядів. Загальна щільність птахів становить 1645,3 особин/км².
Висока щільність та видове різноманіття птахів забезпечене
гетерогенністю лучно-чагарникових ділянок, що створюють
сприятливі умови для гніздування та живлення птахів. Високий рівень
репрезентативності видів загальноєвропейської природоохоронної
значущості (SPEC) – 59,2% характеризує лучно-чагарникові ділянки,**

як стратегічно цінні природоохоронні об'єкти з високим потенціалом збереження генофонду біоти.

Ключові слова: орнітоценоз, видове різноманіття, тип орнітофауни, екологічні групи, природоохоронний статус, лучно-чагарникові біоценози.

Орнітоценоз лугово-кустарникових участків природоохоронного фонду Західноподільського Придністров'я в межах НПП «Подільські Товтри». – Тарасенко М.О., Матвеев М.Д., Дребет М.В. – В роботі здійснено аналіз видового складу, чисельності, топическої і трофіческої структур орнітоценозу лугово-кустарникових участків природоохоронного фонду Західноподільського Придністров'я в межах НПП «Подільські Товтри». Орнітоценоз лугово-кустарникових участків представлений 55 видами птахів, які належать до 11 рядів. Загальна густина птахів становить 1645,3 особин/км². Висока густина і видове різноманіття птахів забезпечено гетерогенністю лугово-кустарникових участків, які створюють сприятливі умови для гніздування і харчування птахів. Високий рівень репрезентативності видів загальноєвропейської природоохоронної цінності (SPEC) – 59,2% характеризує лугово-кустарникові ділянки, як стратегічно цінні природоохоронні об'єкти з високим потенціалом збереження генофонду біоти.

Ключевые слова: орнітоценоз, видовое різноманіття, тип орнітофауни, екологічні групи, природоохоронний статус, лугово-кустарниковий біоценоз.

Вступ. Після створення у 1997 році Національного природного парку «Подільські Товтри» природозаповідні

об'єкти Кам'янець-Подільського, частини Чемеровецького та Городоцького районів Хмельницької області сформували його природоохороне ядро. Серед них, ботанічні заказники «Чапля», «Наддністрянський» та «Староушицький», які розміщені на схилах лівого берега ріки Дністер та гирл його лівобережних приток – Тернави, Студениці, Жвана та Ушиці. Заповідання степових ділянок та широколистяних лісових масивів було здійснено з метою збереження локалітетів зростання рідкісних та ендемічних видів рослин.

Однак, не лише рослинний світ долини річки Дністер та його терас є унікальними. Специфічні геоморфологічні, мікрокліматичні та біотичні фактори створили сприятливі умови для проживання та розмноження різноманітних тварин. В комплексі з рослинним світом вони формують характерний біоценоз лучно-чагарникового степу Західноподільського Придністров'я. Особливу зооценозну групу являють собою птахи сухих лучно-чагарникових та кальцепетрофітних ділянок. Зокрема, переважно лише ці біоценози характеризуються високою чисельністю таких представників унікальної для лісостепової частини України середземноморської орнітофауни, як бджолоїдка звичайна *Merops apiaster*, сорокопуд терновий *Lanius collurio*, кропив'янка рябогруда *Sylvia communis* та просянка *Emberiza calandra*. Переважна більшість птахів, які гніздяться в лучно-чагарникових біотопах характеризуються високим природоохоронним статусом.

Незважаючи на високу природоохоронну значущість лучно-чагарникових біоценозів Західноподільського Придністров'я в літературі зустрічаються лише фрагментарні повідомлення стосовно її орнітофауни [3, 4, 12, 15].

Статус ключових природоохоронних територій в складі НПП «Подільські Товтри» колишніх ботанічних заказників, вимагає поглибленого аналізу орнітоценозів з метою встановлення їх ролі у формуванні біологічного різноманіття.

Методика та матеріали

Обліки чисельності птахів здійснювався з 14 травня по 12 червня 2009 року на території національного природного парку «Подільські Товтри» в ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Чапля» та ботанічних заказниках місцевого значення «Наддністрянський» та «Староушицький» в межах державної бюджетної теми Сумського національного аграрного університету «Інвентаризація природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду Вінницької та Хмельницької областей».

Загальна протяжність облікових маршрутів становила 18,7 км.

Для визначення видового складу та чисельності птахів здійснювались обліки маршрутним методом без обмеження

ширини трансекти з наступним підрахунком щільності (особин/км²) [10].

Поділ птахів за категоріями чисельності подано за О.П. Кузякіним (1962): масові – 1000-10000 особин/км², дуже численні – 100-1000 особин/км², численні – 10-100 особин/км², звичайні – 1,0-10 особин/км², рідкісні – 0,1-1,0 особин/км² та дуже рідкісні – 0,01-0,1 особин/км². Частка участі птахів в орнітоценозі визначали за наступними градаціями: домінуючим вважався вид, частка участі якого є найвищою в населенні, субдомінуючими усі види, частка участі яких перевищувала 10% [6].

Екологічні групи птахів подано за В.П. Беліком (2000): Д – дендрофіли (птахи дерево-чагарникових угруповань); Л – лімнофіли (водно-болотяні птахи); К – кампофіли (птахи відкритих просторів); С – склерофіли (мешканці укриттів) [1].

Типи орнітофаун подано за Б.К. Штегманом (1938) з доповненнями та змінами за Є.В. Казаковим (1974): Є – європейський; Сиб – сибірський; Ср – середземноморський; Мн – монгольський, Тр – транспалеарктичний [16].

Для встановлення статусу птахів використовувались SPEC-категорії: 1 – глобально вразливі види всесвітньої природоохоронної значущості, які цілком залежні від охорони; 2 – види з несприятливим охоронним статусом, що не мають всесвітньої природоохоронної значущості та мешкають переважно в Європі; 3 – види з несприятливим

охоронним статусом, що не мають всесвітньої природоохоронної значущості та мешкають також за межами Європи; 4 – види зі сприятливим охоронним статусом, що не мають всесвітньої природоохоронної значущості та мешкають переважно в Європі; Non – види зі сприятливим охоронним статусом, що не мають всесвітньої природоохоронної значущості та мешкають також за межами Європи. Додатково використовувався показник європейського природоохоронного статусу: вразливий вид – V; вид, що знижує свою чисельність – D та безпечний вид – S [17].

Характеристика території дослідження. Збір матеріалу дослідження здійснювався на ділянках лучно-чагарникового степу та дерезняків, які займають від 1/3 до 2/3 площі заказників.

Чагарникові фітоценози на крутосхилах Дністра та його приток представлені дерезняками, які приурочені до яруг та стінок грабово-дубових лісів [2, 5]. На вапняково-мергельових субстратах схилів яро-балкових систем та річкових долин зустрічаються шипшиники та широколистяні чагарникові зарості [2]. Також тут формує щільні угруповання терен колючий *Prunus spinosa*. З чагарників домінують в фітоценозі глід *Crataegus* sp. та шипшина *Crataegus* sp. Подекуди, серед кущів шипшини та глоду трапляються кісточкові породи дерев – алича *Prunus cerasifera*, яблуня лісова *Malus sylvestris* та груша дика *Pyrus*

communis. Чагарник на схилах розміщується неоднорідно, згущуючись в яругах в куртини. Тут до кущових та деревних порід додаються свидина криваво-червона *Swida sanguinea* та крушина ламка *Rhamnus frangula*. В лощинах стоку яруг, окрім кущів, зростають деревні породи – маслинка срібляста *Elaeagnus argentea*, черешня *Prunus avium*, осика *Populus tremula*, горіх волоський *Juglans regia*, клен ясенелистий *Acer negundo*.

Трав'янистий ярус представлений лучно-степовим різнотрав'ям. В травостої переважають злаки, бобові та складноцвіті. Висота травостою коливається від 1,3 м на степових ділянках, до 0,2-0,5 м – на суходільних луках.

Результати дослідження та їх обговорення. Орнітоценоз лучно-чагарникових ділянок долини ріки Дністер та його лівобережних приток формує 55 видів птахів, що належать до 11 рядів. Переважають представники ряду *Passeriformes* – 72,7%, тоді як частка інших рядів, окрім *Falconiformes*, *Columbiformes* та *Piciformes*, не перевищує 1,8% (табл. 1).

Таблиця 1

Такосномічна характеристика орнітоценозу лучно-чагарникових ділянок Західного Придністров'я в межах НПП «Подільські Товтри»

Ряд	К-ть видів	Частка (%)
<i>Ciconiiformes</i>	1	1,8
<i>Falconiformes</i>	4	7,3
<i>Galliiformes</i>	1	1,8
<i>Gruiformes</i>	1	1,8

<i>Columbiformes</i>	2	3,6
<i>Cuculiformes</i>	1	1,8
<i>Strigiformes</i>	1	1,8
<i>Upupiformes</i>	1	1,8
<i>Coraciiformes</i>	1	1,8
<i>Piciformes</i>	2	3,6
<i>Passeriformes</i>	40	72,7

Загальна щільність птахів орнітоценозу лучно-чагарникових ділянок становить 1645,3 особин/км² з біомасою в 119,2 кг/км² (табл. 2).

До фонових видів належить 39 (70,9%) представників орнітоценозу. До багаточисельних належить 4 (7,3%) види, до звичайних 35 (63,6%) та до рідкісних – 16 (29,1%). Домінує в лучно-чагарникових біоценозах сорокопуд терновий *Lanius collurio* – 11,4%. Субдомінанти відсутні. До другорядних належить 54 (88,6%) види.

За характером перебування в біоценозах птахи поділяються на дві групи – трофічну та гніздову.

Частка птахів, які використовують лучно-чагарникові ділянки для пошуку їжі складає 27,3%. До них належать лелека білий *Ciconia ciconia*, яструб великий *Accipiter gentilis*, яструб малий *Accipiter nisus*, боривітер звичайний *Falco tinnunculus*, крутиголовка *Jynx torquilla*, дятел великий *Dendrocopus major*, ластівка берегова *Riparia riparia*, ластівка сільська *Hirundo rustica*, плиска біла *Motacilla alba*, шпак звичайний *Sturnus vulgaris*, сорока *Pica pica*, крук *Corvus corax*, чикотень *Turdus pilaris* та горобець польовий *Passer montanus*.

Частка гніздових видів складає 72,7% усього орнітоценозу.

Представники орнітоценозу належать до 4 типів орнітофаун: європейської – 26 (47,3%), транспалеарктичної – 24 (43,6%); середземноморської – 4 (7,3%) та сибірської – 1 (1,8%) видів.

Серед екологічних гніздових груп найбільш представлені дендрофіли – 70,0% видів. Значно менше представлені склерофілів та кампофілів – по 12,5%. Частка лімнофілів є незначною і складає лише 5,0% видів.

Біомаса птахів які гніздяться в лучно-чагарникових біоценозах складає 82,5 кг/км² (69,2%), а птахів які використовують їх в якості кормових територій – 36,7 кг/км² (30,8%).

Серед гніздових видів за біомасою домінує пугач *Bubo bubo* – 12,5 кг/км². А серед птахів, які тут живляться – крук *Corvus corax* – 11,3 кг/км².

За способом гніздування в лучно-чагарникових біоценозах переважають стовбурно-чагарникові – 35,0% та наземногніздові – 32,5% птахи. Частка дуплогніздників складає 20,0% видів. Найменше представлена група кронників – 12,5% видів.

Біомаса птахів-дендрофілів які гніздяться в лучно-чагарникових біоценозах досить висока й становить 57,3 кг/км² (69,5%), склерофілів – 16,8 кг/км² (20,3%), кампофілів – 7,9 кг/км² (9,5%) та лімнофілів – 0,5 кг/км² (0,6%).

Таблиця 2

**Еколого-фауністична характеристика та
природоохоронний статус птахів лучно-чагарникових
біоценозів Західного Придністров'я в межах НПП
«Подільські Товтри»**

Вид	Щільність (особин/км ²)	Частка участі (%)	Біомаса (кг/км ²)	Статус перебування	Екологічна група	Тип фауни	Природоохоронний статус		
							БК	SPES	Євростатус
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Lanius collurio</i>	186,9	11,4	5,70	Г	Д	Ср	+	4	D
<i>Emberiza citrinella</i>	129,9	7,9	3,51	Г	Д	Є	+	4	S
<i>Chloris chloris</i>	109,7	6,7	3,24	Г	Д	Є	+	4	S
<i>Turdus merulla</i>	108,5	6,6	10,31	Г	Д	Є		4	S
<i>Alauda arvensis</i>	83,3	5,1	3,21	Г	К	Тр		3	V
<i>Anthus trivialis</i>	76,9	4,7	1,77	Г	Д	Є	+	-	S
<i>Emberiza calandra</i>	62,4	3,8	2,90	Г	К	Ср		4	S
<i>Sylvia nisoria*</i>	61,5	3,7	1,51	Г	Д	Є	+	4	S
<i>Aegithalos caudatus</i>	55,8	3,4	0,45	Г	Д	Тр		-	S
<i>Merops apiaster*</i>	53,8	3,3	3,23	Г	С	Ср	+	3	D
<i>Carduelis carduelis</i>	44,9	2,7	0,72	Г	Д	Є	+	-	S
<i>Sylvia atricapilla</i>	44,7	2,7	0,89	Г	Д	Є	+	4	S
<i>Riparia riparia</i>	41,7	2,5	0,63	Х	С	Тр	+	3	D
<i>Turdus philomelos</i>	40,8	2,5	3,16	Г	Д	Є		4	S
<i>Streptopelia turtur</i>	39,2	2,4	6,27	Г	Д	Є		3	D
<i>Sturnus vulgaris</i>	33,7	2,0	2,48	Х	С	Є		-	S
<i>Phylloscopus collybita</i>	27,7	1,7	0,22	Г	Д	Тр		-	S
<i>Fringilla coelebs</i>	25,9	1,6	0,56	Г	Д	Є		4	S
<i>Columba palumbus</i>	24,1	1,5	12,05	Г	Д	Є		4	S
<i>Motacilla alba</i>	22,2	1,3	0,49	Х	Л	Тр	+	-	S
<i>Parus caeruleus</i>	22,2	1,3	0,23	Г	Д	Є	+	4	S
<i>Coccyzus erythrophthalmus</i>	20,2	1,2	1,11	Г	Д	Тр	+	-	S
<i>Saxicola torquata</i>	19,4	1,2	0,30	Г	К	Тр	+	3	D
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	17,7	1,1	0,28	Г	Д	Є	+	2	V
<i>Erithacus rubecula</i>	17,7	1,1	0,34	Г	Д	Є	+	4	S

<i>Hirundo rustica</i>	16,5	1,0	0,34	X	С	Тр	+	3	D
<i>Sylvia curruca</i>	16,3	1,0	0,33	Г	Д	Є	+	–	S
<i>Parus major</i>	16,3	1,0	0,30	Г	Д	Тр	+	–	S
<i>Paser montanus</i>	15,5	0,9	0,34	X	С	Тр		–	S
<i>Dendrocopus major</i>	15,2	0,9	1,22	X	С	Є	+	–	S
<i>Acanthis cannabina</i>	15,2	0,9	0,27	Г	Д	Є	+	4	S
<i>Sylvia communis</i>	13,8	0,8	0,20	Г	Д	Ср	+	4	S
<i>Turdus pilaris</i>	13,3	0,8	1,46	X	Д	Сиб		4	S
<i>Passer montanus</i>	11,1	0,7	0,12	Г	С	Тр	+	–	S
<i>Cuculus canorus</i>	10,7	0,7	1,18	Г	Д	Тр		–	S
<i>Upupa epops</i>	10,7	0,7	0,70	Г	С	Тр	+	–	S
<i>Oriolus oriolus</i>	10,7	0,7	0,83	Г	Д	Є	+	–	S
<i>Lullula arborea</i>	10	0,6	0,30	Г	Д	Є		3	V
<i>Corvus corax</i>	9,8	0,6	11,27	X	Д	Тр		–	S
<i>Jynx torquilla</i>	8,9	0,5	0,33	X	Д	Тр	+	3	D
<i>Muscicapa striaca</i>	8,9	0,5	0,14	Г	Д	Є		3	D
<i>Saxicola ruberta</i>	8,2	0,5	0,16	Г	К	Є	+	4	S
<i>Garrulus glandarius</i>	7,9	0,5	1,35	Г	Д	Тр		–	S
<i>Buteo buteo</i>	7,6	0,5	7,60	X	Д	Є	+	–	S
<i>Coturnix coturnix</i>	7,6	0,5	1,29	Г	К	Тр		3	V
<i>Falco tinnunculus</i>	6,3	0,4	1,23	X	С	Тр	+	3	D
<i>Oenanthe oenanthe</i>	6,3	0,4	0,18	Г	С	Тр	+	–	S
<i>Accipiter nisus</i>	5,4	0,3	1,22	X	Д	Тр	+	–	S
<i>Luscinia luscinia</i>	5	0,3	0,14	Г	Д	Є	+	4	S
<i>Bubo bubo**</i>	4,4	0,3	12,54	Г	С	Тр	+	3	V
<i>Pica pica</i>	4,4	0,3	0,88	X	Д	Тр		–	S
<i>Crex crex***</i>	3,1	0,2	0,50	Г	Л	Є	+	1	V
<i>Accipiter gentilis</i>	2,2	0,1	2,64	X	Д	Тр	+	–	S
<i>Remis pendulinus*</i>	1,9	0,1	0,02	Г	Л	Тр	+	–	S
<i>Ciconia ciconia</i>	1,3	0,1	4,62	X	Д	Є	+	2	V

Примітка: статус перебування: X – харчування; Г – гніздування. Екологічні групи птахів: Д – дендрофіли; Л – лімнофіли; К – кампофіли; С – склерофіли. Типи орнітофаун: Є – європейська; Сиб – сибірська; Ср – середземноморська; Тр – транспалеарктична. * – Червона книга Хмельницької області; ** – Червона книга України; *** – Європейський червоний список тварин та рослин. Пугача включено до ЧКУ та ЧКХУ.

Відповідно до класифікації видів загальноєвропейської природоохоронної значущості (SPEC), до категорії SPEC1 належить 1,8% видів птахів лучно-чагарникових біоценозів, SPEC2 – 3,6%; SPEC3 – 21,8%; SPEC4 – 30,9% та Non-SPEC

– 41,8%. За європейським природоохоронним статусом 12,7% видів птахів є вразливими, 16,4% – такими, що знижують чисельність та 70,9% – з безпечним статусом.

Біомаса птахів з природоохоронним статусом (Бернська конвенція, SPEC, Євростатус) на досліджуваній території складає 99,8 кг/км² (83,7%). Тоді як біомаса птахів без природоохоронного статусу невисока й складає 19,5 кг/км² (16,3%). До останніх належать перепілка *Coturnix coturnix*, зозуля звичайна *Cuculus canorus*, шпак, крук, сойка *Garrulus glandarius*, сорока, синиця довгохвоста *Aegithalos caudatus*, вівчарик ковалик *Phylloscopus collybita*, горобець польовий.

Обговорення результатів дослідження

Орнітоценоз лучно-степових ділянок Західного Придністров'я в межах НПП «Подільські Товтри» сформований представниками 11 рядів, серед яких переважають *Passeriformes* – 72,7%. До порівняння в фруктових садах Кам'янецького Придністров'я гніздяться представники лише 5 рядів – *Columbiformes*, *Cuculiformes*, *Upuriformes*, *Piciformes* та *Passeriformes*, частка останніх становить 82,4% видів [9]. В лісосмугах Дунаєвця району Хмельницької області, який межує з Кам'янець-Подільським на півночі, зустрічаються на гніздуванні представники 8 рядів – *Falconiformes*, *Galliiformes*, *Gruiformes*, *Columbiformes*, *Cuculiformes*, *Strigiformes*, *Piciformes* та *Passeriformes*, частка останніх становить 79,6% видів

[Тарасенко М., Жук Є., *неопубліковані дані*]. На луках, в верхів'ї лівобережних приток Дністра гніздяться представники 5 рядів – *Falconiformes*, *Galliiformes*, *Columbiformes*, *Cuculiformes* та *Passeriformes*, частка останніх становить 86,1% видів [13]. Тоді як, в природних лісових біотопах НПП «Подільські Товтри» в гніздовий період зустрічаються представники 7 рядів – *Falconiformes*, *Columbiformes*, *Cuculiformes*, *Strigiformes*, *Upupiformes*, *Piciformes* та *Passeriformes*, частка останніх становить 73,2% видів [8].

Таким чином, орнітоценоз лучно-степових ділянок, на ряду з природними лісовими, характеризуються високим рівнем таксономічного різноманіття в порівнянні з орнітоценозами, які сформувались в переважаючих в Західному Придністров'ї, агроландшафтах.

Загальна щільність птахів в природних лісових біотопах складає 2049,9 особин/км² [8], а на луках – 2142,0 особин/км² [13]. Високий показник щільності в лучних біоценозах досягається переважно за рахунок зграйних птахів, які використовують його для пошуку їжі. На ділянках лучно-чагарникових біоценозів цей показник є досить високим і становить 1645,3 особин/км². Тоді, як в агробіотопах цей показник є значно нижчим і складає 280,6 особин/км² в фруктових садах [9] та 56,5 особин/км² в лісосмугах [Тарасенко М., Жук Є., *неопубліковані дані*].

Гетерогенна структура лучно-чагарникового біоценозу, в якому ділянки дерево-чагарникової рослинності чергуються з відкритим, лучними, на яких, в залежності від експозиції, крутизни та рівня еродованості схилу значно коливається щільність та висота трав'янистого покриву, створюють сприятливі умови для високої щільності та видового різноманіття птахів, як гніздових, так й тих, які тут харчуються.

Сприятливим для видового різноманіття та щільності окремих видів птахів є віддаленість від населених пунктів та незначний рівень антропогенного навантаження. Лучно-чагарникові біоценози, в переважній більшості, використовуються як пасовища та рекреаційні зони.

Режим «м'якого» антропогенного навантаження створює сприятливі умови для гніздування видів загальноєвропейської природоохоронної значущості (SPEC), частка яких в лучно-чагарникових біоценозах становить 59,2%.

Однак, зважаючи на зростаюче рекреаційне навантаження на Поділлі [14] та його негативні наслідки нами запропоновано ряд попереджувальних заходів з метою збереження високого біологічного різноманіття лучно-чагарникових біоценозів Західного Придністров'я.

Висновки. Орнітоценоз лучно-чагарникових ділянок Західного Придністров'я в межах НПП «Подільські Товтри» характеризуються високим таксономічним різноманіттям на

рівні рядів та видів, а репрезентативність орнітофаун свідчить про його давність та збалансованість. Високе орнітофауністичне різноманіття досягається завдяки гетерогенності ценозів та, зокрема, характеризує їх, як стратегічно цінні природоохоронні об'єкти з високим потенціалом збереження генофонду біоти.

З метою збереження високого видового різноманіття тваринного світу, й птахів, зокрема, ми пропонуємо ряд природоохоронних заходів.

До них належать:

1. Здійснення суворого контролю на природоохоронних ділянках в ранньовесняний період з метою попередження випалювання сухого травостою на схилах річкових долин. Такі пірогенні заходи призводять до знищення місць проживання, розмноження та харчування птахів. При цьому збіднюється кормова база, що призводить до збіднення біотичного різноманіття [7].
2. Заборона викопування кущів шипшини, глоду, аличі, терену з декоративною ціллю. Такі дії призводять до зменшення місць придатних для гніздування птахів дерево-чагарникової групи.
3. Обмеження поширення адвентивних видів рослин та розширення площ штучних соснових та акацієвих насаджень.

4. Обмеження рекреаційного навантаження на біоценози в репродуктивний період – з травня по липень.
5. Проведення роз'яснювальної роботи з населенням, природоохоронних акцій з школярами, з метою підвищення рівня екологічної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Белик В.П. Птицы степного Придонья: Формирование фауны, ее антропогенная трансформация и вопросы охраны / В.П. Белик.– Ростов-на-Дону: Изд-во РГПУ, 2000. – 376 с.
2. Бельгард А. Л. Степное лесоведение / А.Л. Бельгард. – Москва: Изд. : Лесная промышленность, – 1971. – С. 100–117.
3. Боголепов В. Матерьялы по орнитологи Каменецкаго уезда Подольской губ. В. Боголепов // Записки общества Подольских естествоиспытателей и любителей природы. – Каменец-Подольский, 1915. – Т. 3. – С. 9–50.
4. Бучинский П.М. Экскурсия по Днестру в 1914 г. / П.М. Бучинский // Зап. общества Подольских Естествоиспытателей и Любителей Природы. – Каменец-Подольск, 1915. – Т. 3.– С. 217–235.
5. Геренчук К.І. Природно-географічний поділ Львівського та Подільського економічних районів /

- К.І. Геренчук, М.М. Койнов, П.М. Цись. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1964. – С. 79–91.
6. Кузякин А.П. Зоогеография СССР / А.П. Кузякин // Учен. зап. МОПИ. – М., 1962. – Т. 109. – С. 3–182.
7. Матвеев М.Д. Зауваження та пропозиції щодо збереження видового різноманіття фауни Національного природного парку «Подільські Товтри» / М.Д. Матвеев, М.О. Тарасенко // Впровадження цілей охорони біорізноманіття національного природного парку «Подільські Товтри». Методичні рекомендації. – Кам'янець-Подільський, – 2007. – С. 24–26.
8. Матвеев М.Д. Структура населення птахів лісових біотопів національного природного парку «Подільські Товтри» в гніздовий період / М.Д. Матвеев, Л.Г. Любінська // Роль охоронюваних природних територій у збереженні біорізноманіття : Матеріали наукової конференції, присвяченої 75-річчю канівського природного заповідника (Канів, 8– 10 вересня 1998 р.). – Канів, 1998. – С. 203–204.
9. Матвеев М.Д. Орнітофауна садів Кам'янецького Придністров'я / М.Д. Матвеев // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів, присвяченої 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету. – Випуск 7.

У 5-ти томах. – Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2008. – Т. 2. – С. 151–152.

10. Равкин Ю.С., Доброхотов Б.П. К методике учета птиц лесных ландшафтов во внегнездовое время / Ю.С. Равкин, Б. П. Доброхотов // Организация и методы учета птиц и вредных грызунов. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – С. 130–136.
11. Скільський І. В. Фауна та населення птахів регіонального ландшафтного парку «Чернівецький» (на прикладі його північної частини) / І. В. Скільський // Заповідна справа в Україні. Т.4. Вип. 2. 1998. – С. 41–47.
12. Тарасенко М.О. Роль чагарникових ценозів у життєдіяльності птахів в умовах Середнього Придністров'я / М.О. Тарасенко // Навколишнє середовище і здоров'я людини: матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Кам'янець-Подільський, 18-20 листопада 2008 р. – Кам'янець-Подільський, – 2008. – С. 225–228.
13. Тарасенко М.О. Гніздова орнітофауна лучних екосистем верхів'я річки Тернава / М.О. Тарасенко // Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вип. 1. – Кам'янець-Подільський, – К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2009. – С. 240–241.

14. Царик Л.П. Мережа природоохоронних об'єктів і територій Поділля: стан, проблеми, перспективи / Л.П. Царик // Наукові записки ТНПУ. Серія : Географія. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ, 2006. – №1. – С. 135–142.
15. Храневич В.П. Матеріали по орнітофауні західних округ України / В. П. Храневич // Зап. Кам'янець-Подільського науково-дослідної кафедри. – Кам'янець-Подільський, 1929. – Т. 1. – С. 5–43.
16. Штегман Б.К. Основы орнитогеографического деления Палеарктики / Б.К. Штегман // Фауна СССР: Птицы. – М.; Л., 1938. Т 1. – Вып. 2. – 156 с.
17. Hagemeyer E. J. M. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance / E. J. M. Hagemeyer, M. J. Blair. – London: T & A D Poyser, 1997. – 903 s.

The birds population of meadows and shrub areas habitat of conservation fund of Zakhidnopodilsky Pridnistrov'ya within the limits of NNP «Podilsky Tovtri». – Tarasenko M.O., Matveev M.D., Drebet M.V. – The analysis of specific composition, quantity is In-process carried out, topic and trophic structures of birds population of meadows and shrub areas of habitat of conservation fund of Zakhidnopodilsky Pridnistrov'ya within the limits of NNP «Podilsky Tovtri». The birds population of meadows and shrub areas is presented 55 types of birds which belong to 11 rows. The general closeness of birds makes 1645,3 individ/km². High closeness and specific variety of birds it is provided with heterogeneity of meadows and shrub areas which create favourable terms for nesting and

feed of birds. High level of representation of Species of European Conservation Concern (SPEC) – 59,2% characterizes meadows and shrub areas, as strategically valuable nature protection objects with high potential of maintainance of gene pool of biota.

Keywords: the birds population, specific variety, type of орнітофауни, ecological groups, nature protection status, meadows and shrub habitats.